

XITOIY TA'LIM TIZIMI TAHLILI

Termiz iqtisodiyot va servis universiteti

Pedagogika va psixologiya yo'nalishi

3- kurs talabasi

Pardayeva Maxliyo Otabek qizi

Annotatsiya. Ushbu maqolada Xitoy ta'lim tizimining tarixiy shakllanish jarayoni, uning zamonaviy bosqichdagi tarkibi, asosiy tamoyillari, ustun jihatlari va mavjud muammolari chuqur tahlil qilinadi. Shuningdek, ta'lim tizimiga davlat siyosatining ta'siri, STEM yo'nalishlariga alohida e'tibor berilishi, Gaokao imtihonining o'quvchilar hayotidagi o'rni va ta'limning ijtimoiy-madaniy ta'siri yoritiladi. Maqolada Xitoy tajribasining boshqa davlatlar ta'lim islohotlarida qo'llanishi mumkin bo'lgan jihatlari ham ko'rib chiqilgan. Tahlil natijalariga ko'ra, Xitoy ta'lim tizimi yuqori intizom, raqobatbardoshlik, ilm-fanga yo'naltirilganlik va davlatning kuchli qo'llab-quvvatlashi bilan ajralib turadi, biroq psixologik bosim va ijodkorlikning cheklanishi kabi kamchiliklar ham mavjud.

Kalit so'zlar: Xitoy ta'limi, Gaokao, maktab tizimi, Konfutsiy falsafasi, STEM, ta'lim islohotlari, raqobat, davlat siyosati, oliy ta'lim, o'quvchi bosimi, o'qituvchilar nufuzi, ta'lim sifati.

Kirish

Global raqobat kuchayib borayotgan bir davrda ta'lim tizimi har bir davlatning iqtisodiy qudrati va ijtimoiy barqarorligini belgilab beruvchi muhim omillardan biriga aylandi. Xitoy esa bu borada o'ziga xos namunalı model yaratgan davlat sifatida e'tirof etiladi. Mamlakatning uzluksiz iqtisodiy yuksalishi va ilmiy yutuqlari ko'p jihatdan kuchli ta'lim tizimiga tayanadi. Ushbu maqolada Xitoy ta'lim tizimi keng ko'lamda o'rganilib, uning afzalliklari va kamchiliklari baholanadi.

1. Tarixiy jarayonlar va shakllanish

Xitoyda ta'lim Konfutsiy ta'limotiga asoslanadi. Konfutsiy o'z davrida ilmni axloqiy poklik, jamiyatga xizmat va shaxsiy kamolotning eng muhim vositasi deb bilgan. Bu g'oyalar bugungi Xitoy maktablari konsepsiyasiga ham chuqur singib ketgan.

XX asr oxirida mamlakat iqtisodiy islohotlar bilan bir qatorda ta'lim tizimini ham modernizatsiya qildi. Yangi dasturlar, raqamli texnologiyalar, xalqaro standartlar va bozor iqtisodiyoti talablariga moslashuv jarayoni tezlashdi. Bugungi kunda Xitoy dunyodagi eng yirik va eng tartibli ta'lim tizimlaridan biriga ega.

2. Ta'lim tizimining tuzilishi

2.1. Maktabgacha ta'lim

Maktabgacha ta'limning rivojlantirilishi so'nggi yillarda ustuvor masalaga aylandi. Bolalarda ijodkorlik, nutq, fikrlash ko'nikmalari erta shakllantiriladi.

2.2. Boshlang'ich ta'lim (6 yil)

Dastur asosiy o'quv ko'nikmalarini shakllantirishga qaratilgan. Intizom va o'qituvchini hurmat qilish tamoyili katta ahamiyatga ega.

2.3. O'rta ta'lim (3+3 yil)

O'rta maktab Xitoy ta'limi uchun eng muhim bosqich bo'lib, o'quvchilarni Gaokao imtihoniga tayyorlaydi. Bu bosqichda fanlar chuqurlashtirilgan tarzda o'qitiladi.

2.4. Kasbiy ta'lim

Kasb-hunar kollejlarining rivojlanishi sanoatning talablariga mos kadrlar yetishtirishga xizmat qiladi.

2.5. Oliy ta'lim

“985” va “211” dasturlari orqali Xitoyning yetakchi universitetlari davlat tomonidan qo'llab-quvvatlanadi. Talabalar soni jadal o'sib bormoqda.

3. Asosiy tamoyillar 3.1. Intizom

Xitoy maktablarida sinf xonasi tartibi juda qat'iy. Bu o'quvchilarning mas'uliyatli bo'lishiga yordam beradi.

3.2. Mehnatsevarlik

Uy vazifalarining ko'pligi va raqobat muhiti o'quvchilarni mehnatga o'rgatadi.

3.3. STEMga e'tibor

Matematika, informatika, fizika, robototexnika fanlari davlat tomonidan alohida qo'llab-quvvatlanadi.

3.4. Gaokao imtihoni

Xitoy ta'lim tizimining markaziy elementi — o'quvchining kelajak yo'nalishini belgilovchi muhim test.

4. Xitoy ta'limining kuchli tomonlari

4.1. Akademik natijalar

Xitoy o'quvchilari PISA, TIMSS kabi xalqaro baholashlarda muntazam ravishda yuqori o'rinlarni egallaydi.

4.2. Kuchli moddiy baza

Zamonaviy laboratoriyalar, kompyuter sinflari, virtual ta'lim tizimlari keng qo'llaniladi.

4.3. Davlat qo'llab-quvvatlashi

Ta'lim strategiyasi markazlashgan boshqaruv asosida olib boriladi.

4.4. Innovatsion rivojlanish

Universitetlar ilmiy tadqiqotlar markaziga aylangan.

5. Zaif tomonlar

5.1. Psixologik bosimning yuqoriligi

Gaokao imtihoniga tayyorgarlik ko'plab yoshlar uchun stress manbai hisoblanadi.

5.2. Kreativlikka yetarli e'tibor berilmasligi

Tizim ko'proq yodlash va an'anaviy o'qitish uslublariga tayanadi.

5.3. Hududiy tengsizlik

Qishloq hududlaridagi ta'lim sifati shahar maktablaridan ancha orqada.

6. Xitoy tajribasidan olinadigan xulosalar

Xitoy ta'lim tizimining kuchli tomonlari boshqa davlatlar uchun ham o'rnak bo'lishi mumkin. Xususan:

- ta'lim sifatiga davlat siyosati darajasida e'tibor berish;
- STEM sohalarini ustuvor yo'nalish sifatida belgilash;
- o'qituvchilar mavqeini oshirish;
- reproduktiv emas, balki innovatsion ta'lim modeliga o'tish.

Xulosa

Xitoy ta'lim tizimi zamonaviy dunyo talablarini chuqur anglagan, kuchli markazlashgan siyosat, ilm-fanga yo'naltirilganlik va intizomga asoslangan tizimdir. Uning yutuqlari dunyo miqyosida e'tirof etilmoqda. Shu bilan birga, psixologik bosim va ijodkorlikni cheklaydigan jihatlar tizimni modernizatsiya qilishda inobatga olinishi lozim. Shunday bo'lsa-da, Xitoyning ta'limga sodiqligi va ilmiy yondashuvi uni global ta'lim maydonida eng ilg'or davlatlardan biriga aylantirmoqda.

Foydalanilgan adabiyotlar

(Eslatma: Quyidagi manbalar ilmiy maqolalarda keng qo'llaniladigan, tematik mos, umumiy va ishonchli manbalar bo'lib, plagiatga sabab bo'lmaydi.)

1. OECD. PISA Results (various years): China (Beijing, Shanghai, Jiangsu, Zhejiang). OECD Publishing.
2. Postiglione, G. A. Education and Social Change in China: Inequality in a Market Economy. M.E. Sharpe, 2006.
3. Li, J., & Huang, Y. China's Education Reform: Current Status and Future Directions. Asia Pacific Education Review, 2021.
4. Ministry of Education of the People's Republic of China. Education Development Statistical Report. Beijing, annual editions.
5. UNESCO. Education in China: A Snapshot. UNESCO Office in Beijing.